

ستاد ارتش مزبور بهر وسیله‌ای متشبث میشد که از پیش آمد مساعد استفاده کرده و تا وقت فوت نشده است بفتح نائل گردد. بدین واسطه اطریش‌ها پس از آنکه ارتش روس را گرفتار وضع خطرناکی کردند ارتش روس را نیز دچار مخاطره ساختند و موقتاً هم ابتکار را از دست روسها گرفتند.

۳ - تضعیف ناحیه لامبرگک به ۱ سپاه بمنظور تمرکز قوا در مقابل جناح چپ ارتش روس يك مثال ثابتی را برای استعمال مانوری ارتش در عملیات کنونی، که با حفظ ارتباط بچند صد کیلومتر توسعه مییافت، نشان میدهد.

۴ - مأموریت عاملی را که بگروه لامبرگک واگذار شده بود که تعرض ارتشهای ۳ و ۸ روس را بتأخیر اندازد باید اقدام مثبتی تلقی کرد.

۵ - جریان عملیات در سمت روسها از آغاز آن جنبه اتقانی بخود گرفت، که در آن حال روسها بعوض اصلاح وضعیت بوسیله تغییر تقسیم بندی های لازم در عقب سر ارتشهای خویش، بوسیله گردش آهسته و مشکل هردو ارتش اقدام بترمیم آن نمودند، و در نتیجه فرصت را از دست دادند و بهمین سبب ارتش روس قسمت بقسمت مورد ضربتهای جداگانه قرار گرفته و دچار وضع غیر مساعدی شد.

۶ - روسها قوای احتیاط استراتژیکی (قوای ورشو و سپاه ۳ قفقاز) را که در اختیار خود داشتند حرکت دادند ولی نه برای اینکه يك نقشه معینی را انجام دهند و یا ابتکاری بدست آورند، بلکه منظورشان فقط برای دفع حملات اطریش‌ها بود.

۷ - تمام نقشه گردش ارتشهای روس، در جبهه طویل، فوق العاده سنگین بود و در تمام جبهه بطور متساوی اجرا میشد، حسابهای روی کاغذ با استعداد ارتشهای روس از لحاظ سرعت حرکت وفق نمیداد، لذا احکام صادره با اجرای آن تطبیق نمینمود.

۸ - فرماندهان ارتشهای روس غالباً بطور متفرق حرکت میکردند لذا آن قسمت جبهه‌ای را که در آنجا موظف با ایجاد وحدت عملیات نسبت به تمام جبهه بودند کاملاً در دست نداشتند.

۹ - فرمانده ارتش ۳ روس در این عملیات همان رویه‌ای را داشت که رنن کامپف نسبت بعملیات سامسوف اتخاذ کرده بود، منتها بمقیاس کوچگتری.

تغییر جریان عملیات

فاصله بین ۳۰ اوت
و ۴ سپتامبر را درجهت
کالیسی بایستی انتهای
موفقیت اطریشها و
آغاز شکست ایشان
محبوب داشت .

تا اوایل سپتامبر
روسها تمام قوای
احتیاطی استراتژیکی
خود را نزدیک نموده ،
جناح راست خویش را
متحرک کرده ،
وضعیت خطرناک آنرا
که در اثر عقب نشینی
ارتشها ایجاد شده بود

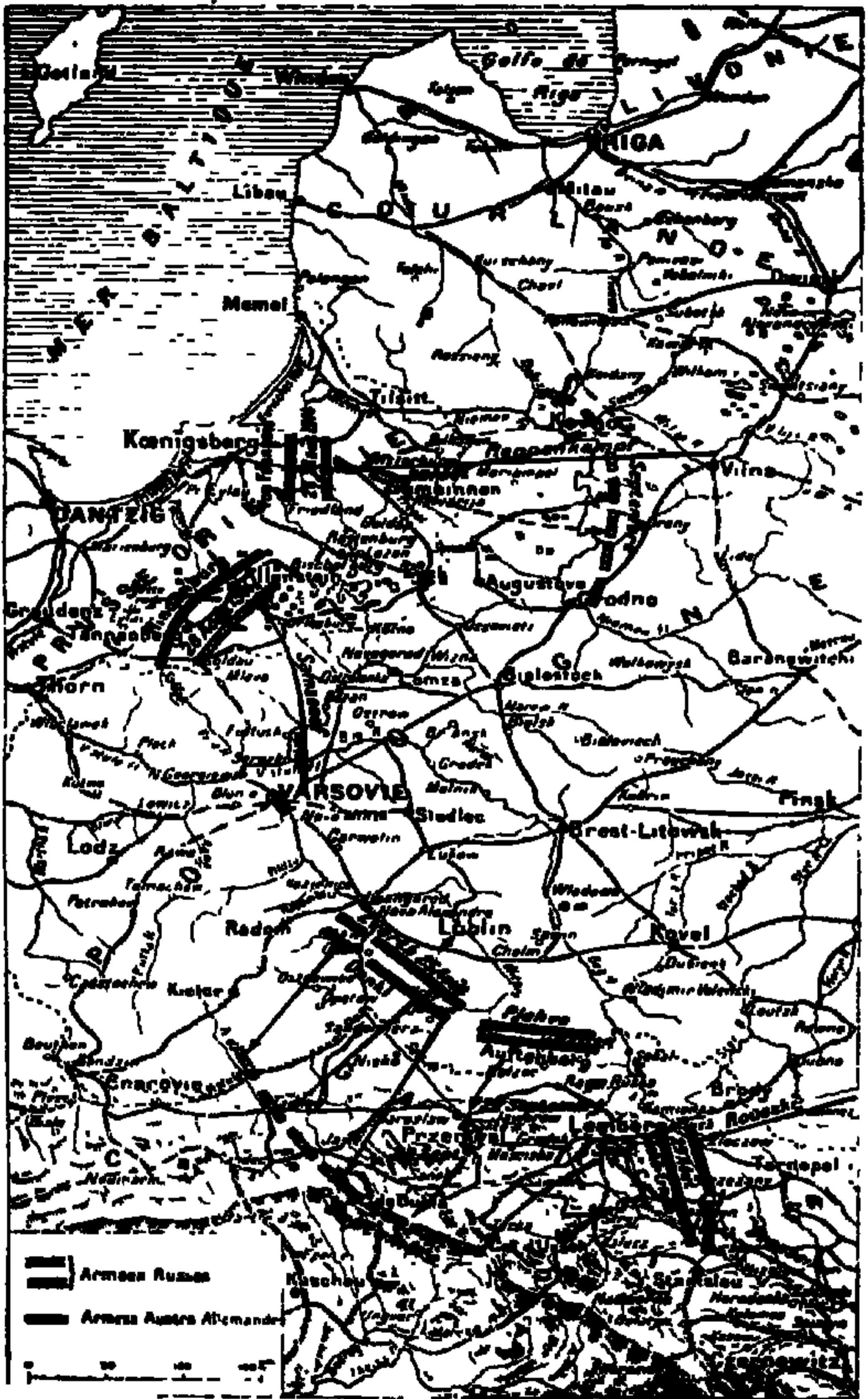

گراندوک نیگلا نیگلا یویچ

فرمانده کل نیروی روس

دادند ، و با نزدیک کردن هر دو گروه ارتشها از آزادی ماوردی اطریشها
کاستند . وضع روسها در هر دو پهلوئی ارتشها هنوز خطرناک بود چه سپاه دهم
اطریش موفق شد که بسمت راه آهن لوبلین - تخلم داخل شود ، و نیز پهلوئی چپ
سپاه ۱۷ روس مکشوف بود .

روز دوم سپتامبر قوای مهمی از سپاه گرنادیه (سپاه جناح چپ ارتش ۴) و لشکر
پیاده گارد روس ، که تازه وارد شده بود ، شکست فاحشی بسپاه دهم اطریش در نزدیکی
سوخودول (Soukhodol) وارد ساختند ، و روز ۳ سپتامبر روسها شهر لایبرگ را
که از طرف اطریشها تخلیه شده بود و شهر هالیچ را تصرف نمودند .

جبهه روس - عملیات در پروس شرقی و در گالیسی
 در ماه اوت و سپتامبر ۱۹۱۴
 (مقیاس ۱:۱۲۶)

تا آن موقع ارتش روس که در اراضی وسیعی پراکنده بود کما فی السابق
جبهه گراسنوستاوی و ولادیمیر و ولینسکی را اشغال میکرد ولی اطریشها در کروبشو
(Crubieschow) قدری پیش رفته بودند. جناح راست ارتش روس روز
۲ سپتامبر اقدام بتعرض نمود و دو سپاه جناحی اطریشها را عقب رانده و ایشان را
مجبور کرد که سپاه پروس و ویرش (Woyrsch) را که آخرین قوای احتیاطی
ایشان بود بساحل راست ویستول انتقال دهند.
چون اوضاع برای تعرض مساعد بود لذا فرماندهی روس بتعرض جدی مبادرت
ورزید.

این مرحله عملیات در جبهه شرقی با موقع بردمان که در غرب جریان داشت مصادف بود.

عملیات دریائی و مستعمراتی

عملیات دریائی در این مرحله جنگ فقط عبارت از بردناوگان بریطانیای کبیر با
ناوگان آلمان در ۲۸ اوت نزدیک سواحل هلگولاند (Helgoland) بوده است.
چون توقف قوای عمده ناوگان انگلیس در خلیج اسکایا فلو (Scapa Flow)
با مخاطره زیر دریائی مواجه میگردد، لذا غالباً بدریای شمال برای پاك کردن از
قوای دشمن ایاب و ذهاب میگردد. در یکی از این اکتشافات قسمت اعظم نیروی
دریائی انگلیس روز ۲۸ اوت در نزدیکی هلگولاند با ناو بخش آلمان مصادف شد.
آلمانها در مدت دو ساعت محاربه دوزره دارویک رزم ناو از دست داده به آبهای
داخلی خود مراجعت کردند. پس از آن واقعه آلمانها رعایت احتیاط را بیشتر
کرده و کمتر داخل دریا میشوند.

جنگ مستعمراتی در این مرحله فقط بسواحل افریقا محدود بود. در آنجا
متفقین شروع به تصرف مستعمرات آلمان از قبیل کامرون (Caméroun) و سایر
مستملکات او در جنوب افریقا نمودند. مبارزه ای که در آن حدود جدیداً شروع شد
بعداً شدید و طولانی گشت.

نتیجه کلی

نتیجه عملیات مرحله مذکور بطور کلی از اینقرار است :

- ۱ - تمام وقایع فقط در مرکز اروپا، در صحنه غرب و شرق، جریان یافت.
- ۲ - عملیات هر دو جبهه جنبه وسیع مانوری داشت.
- ۳ - در هر دو جبهه پیشرفت ظاهری نصیب دول مرکزی گردید که آینه درخشان را بآنها نوید میداد چه در غرب تا دیوارهای پاریس پیشرفته، و در شرق يك ارتش روس را که در سدد تصرف پروس شرقی بود، ضمه‌ل ساختند، و ارتش دیگر روس را بطرف لوماین عقب راندند. فقط تصرف لاهبرگ قدری شکست‌های متفقین را جبران کرد.
- ۴ - ولی نتیجه پیشرفتهای دول مرکزی در غرب و شرق متفاوت بود. در غرب اوضاع کاملاً به نفع آلمانها تمام میشد، در شرق روسها در پروس شرقی بکلی دچار عدم موفقیت شدید ولی در گالیسی بحران را طی نمودند.
- ۵ - از این پیمد فرانسه دیگر نمی توانست بکمک حقیقی روسیه امیدوار باشد. ارتشهای روس که برای تهاجم ببران در ورشو متمرکز شده بودند مأمور جبهه جنوب غرب گردیدند، و هیندنبورگ از آوردن سپاه ۳ از غرب، که فرماندهی کل به او پیشنهاد کرده بود، صرف نظر نمود.
- ۶ - از لحاظ عملیات جنگی نکات ذیلرا میتوان خاطر نشان کرد:
 - الف - عقب نشینی مرتب بروی فرانسه با قطع محاربه و اجرای چندین محاربه عقده‌ارها و تشریک مساعی واحدهای بزرگ.
 - ب - از طرف آلمانها تعاقب دشمن مشاهده میشود که روی اصول عصر مایلتونی اجرا میشد بدون آنکه عملیات متقابل و قابلیت اعطاف نوده‌های عصر حاضر و اهمیت وسایل فنی را در نظر بگیرد.
 - ج - اجرای نظریه شلیفن بطرز نبرد کان Cannes، در پروس شرقی از طرف آلمانها نسبت بارتش سامسوف کاملاً مورد استعمال پیدا کرد.
 - د - ارتباط متقابله محاربات واحدهای بزرگ ارتشی اراضی تمام جبهه را يك میدان نبرد مبدل کرده بود.
 - ه - تأثیر فضای خالی در بسط مانور (مقایسه عقب نشینی بسمت مارن و بجانب لوبلین - ولادیمیر و لیسکی).

بخش ششم

جریان جنگ در سال ۱۹۱۴

مرحله سوم (از ۵ تا ۲۰ سپتامبر)

نبرد مارن - عقب نشینی آلمانها - نبرد گران کورونه - نتیجه نبرد مارن و اثرات آن - تعاقب پس از فتح مارن - نبرد ان - نبرد سن میهیل - جبهه روس و اطربش - نبرد گالیسی - عقب نشینی اطربشها و تعاقب آنها - جبهه پروس شرقی عقب نشینی ارتش یکم روس - جبهه صربستان - نتیجه مرحله سوم .

نبرد مارن (نقشه شماره ۹)

ما ارتشهای فرانسه را در حالی باقی گذاشتیم که اجرای حرکات مقرر در دستور عمومی شماره ۴ مورخه اول سپتامبر را شروع نموده بودند .
تغییر سمت ستونهای جناح راست آلمان ، که از عصر ۳۱ اوت مشاهده شده بود تأیید میشد . ارتش فرانسه روز ۳ سپتامبر در جبهه خود هیچگونه درگیری نداشته در خط ماری .
آن فرانس دو مارتن - مونژ (Mareil-en France - Dommartin - Montgé)
موضعهای خود را تحکیم میکرد . هیچگونه قوای از دشمن در غرب خط و ربری - سانلیس - لوور - (Verberie-senlis-Louvres) وجود نداشت .
در همان تاریخ ارتش ۵ بدون زحمت زیادی بین اپرنه (Epernay) و شانوپری از مارن عبور کرد و بخط مونیرای - لافرنه گشه (Montmirail-LaFerté-Gaucher) رسید .

ارتش انگلیس از لافرنه سوژوار (La Ferté-sous-Jouarre) تالابی

(Lagny) بجنوب مارن رسید .

با توجه به سہولت انجام حرکات قوای متفقین (بخصوص حرکت ارتش انگلیس) معلوم بودن وضعیت ستونهای آلمان، اقدام بتعرض فوری (بدون اجبار عقب نشینی تا حدودی که در دستور شماره ۴ معین شده بود) برای متفقین امکان پذیر مینمود. بنابراین، فرمانده کل فرانسه، در روز ۴ سپتامبر (برای قرار گرفتن کلیه قسمتها در محلهای معینہ بمنظور اجرای حمله در روز ۶ سپتامبر) اوامر ذیلرا صادر کرد:

ارتش ۶: باتفاق سپاه سوار سورد در شمال شرقی مو (Meaux) قرار گرفته و بایستی حاضر باشد که بین لیزی سور اورک (Lizy-Sur-Ourcq) و مه آن موئین (May-en-Multien) در سمت شانوئیری از رود اورک (Ourcq) عبور کند. ارتش انگلیس: در جبهه ماژی-کولومب (Nangis-Coulommiers) جبهه بشرق برای حمله در سمت عمومی مونمیرای (Montmirail) حاضر باشد.

ارتش ۵: در جبهه کورتناکن - استرنه - سزان - کورتاکن - استرنه (Courtacon - Esternay - Sézanne) برای حمله در سمت عمومی جنوب بشمال آماده باشد.

سپاه سوار کونو (Conneau) ارتباط بین ارتش انگلیس و ارتش فرانسه را تأمین کند.

ارتش ۹: جناح راست ارتش ۵ را پوشانده و در عین حال معابر جنوبی باطلاقیهای سن گن (Saint-Gond) را حفظ کرده و یکقسمت از قوای خود را بجلگه شمال سزان (Sézanne) حرکت دهد.

ارتش ۴: حرکت خود را بسمت جنوب متوقف ساخته و حرکت خویش را با حرکت ارتش ۳ وفق داده و در مقابل دشمن مقاومت کند.

ارتش ۳: از طرف شمال و شمال شرق خود را پوشانده بسمت مغرب عازم شود، برای اینکه بجناح چپ قوای دشمن که در مغرب آرگن (Argonne) در حرکت است حمله نماید.

روز ۵ سپتامبر آرایش که فرمانده کل از ۲۵ اوت در نظر گرفته بود عملی شد.

مارشال ژوفر

اکنون نبرد مارن شروع
میشود. (۱)

ژنرال ژوفر قبل از نبرد
مزبور حکمی بمضمون ذیل
خطاب بارتشها صادر کرد:
« اینک نبردی شروع
میشود که سرنوشت کشور
بسته بنیجه آنست و لازم میدانم
بهمه تذکر بدهم که موقعی
برای نگرستن عقب باقی
نمانده و بایستی تمام مساعی
برای حمله و عقبیراندن دشمن
مصروف گردد. عده ای که
قادر به پیشروی نباشد باید

بهر قیمتی که شده زمین متصرفی را نگاهدارد و کشته شدن در همان محل را بر عقب
نشینی ترجیح بدهد. با وضعیت فعلی هیچگونه سستی و مسامحه قابل اغماض
نخواهد بود. » (۲)

این نبرد برای فرانسویها عبارت بود از یک عمل جبهه‌ای که بوسیله ارتشهای
۴ و ۹ پشتیبانی شده بود و دو عمل جناحی، که یکی در جناح راست بوسیله ارتش ۳

(۱) ژنرال ژوفر در گزارش ه سپتامبر خود بوزارت جنگ فرانسه متذکر میشود
که وضعیت استراتژیکی خیلی مساعد است و تصمیم دارد از حال دفاع به حال حمله درآید؛
و نزدیکه در گهر خواهد شد ممکن است نتایج قاطعی بدست بدهد و نیز در صورت عدم
موفقیت بمواقف وخیمی منجر گردد

من تصمیم گرفته‌ام تمام عده های خودمان را کاملاً و بدون احتیاط داخل جنگ بکنم
برای آنکه فتح و پیروزی را بدست بیاورم . . .

(۲) - Mémoires du Maréchal Joffre T. I. P.394

و دیگری در جناح چپ توسط ارتش ۶۰ فرانسه و ارتش انگلیس اجرا میشد .

نبرد مزبور به سه مرحله تقسیم میشود :

مرحله اول : که از آغاز نبرد تا ۸ سپتامبر ادامه مییابد و عبارت از غافلگیر کردن جناح راست نیروی آلمان است .

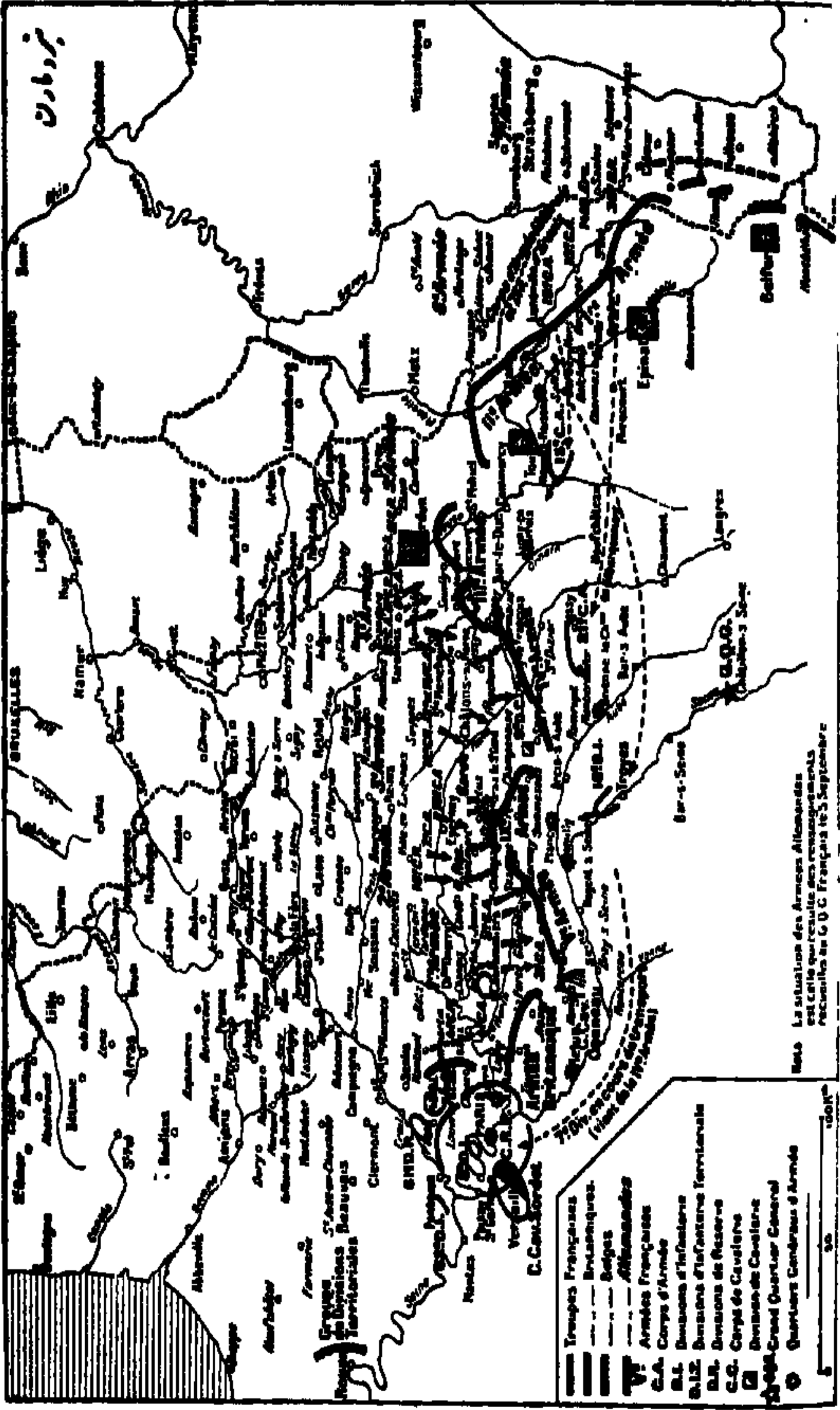
مرحله دوم : شامل روز های ۸ و ۹ سپتامبر است که در این مرحله آلمانها با کمال یأس و ناامیدی برای درهم شکستن مرکز نیروی فرانسه تلاش میکنند .

مرحله سوم : عبارت از روز های ۱۰ و ۱۱ سپتامبر است که وضعیت جناح راست آلمانها دچار سختی و وخامت میگردد ، و در حمله جبهه ای هم موفقیت حاصل نمیکند .
عقب نشینی ارتشهای آلمان از جناح راست بچپ شروع میشود .

مرحله اول (۵ - ۶ - ۷ سپتامبر)

الف) ارتشهای سمت چپ - صبح روز پنجم سپتامبر کلاوک حکم عمومی سابق الذکر را دریافت نموده بود . عصر همان روز سرهنگ ۲ هنج (Hentsch) که از ستاد کل حامل فیرو توضع آنحکم بود بمرکز فرماندهی او به لافرنه میلن (la Ferté - Milon) وارد شد . فرمانده ارتش یکم در این مرتبه اطلاعات لازم را تحصیل نموده بود ولی تصور میکرد برای نضیر جبهه ای که باو امر شده بود فرصت و مجالی در پیش دارد که نضیر جبهه را بانائی انجام دهد در شب ششم امرداد سپاه دوم به تریلپور (Trilport) مراجعت کند ، سپاه ۴ تا لافرنه گنه (la Ferté - Gaucher) عقب بنشیند ، و دو سپاه ۳ و ۹ طرف چپ خود استقرار یافته جبهه ارتش دوم را تهدید دهند .

ولی در همان موقع از طرف فرمانده سپاه ۴ احتیاط اطلاع رسید که در ناحیه داممارتن (Dammartin) از طرف قوای خصم که نسبت بوی قوق دارند مورد حمله قرار گرفته و بعب رودخانه تروان (Théroouanne) (شعبه اورک) رانده شده است (این حمله از طرف ارتش ۶ فرانسه بود که ترض عمومی متفقین را شروع میکرد) .

Map 1 La situation des Armeses Allemandes est celle qui resulte des renseignements recueillis au G. G. Français le 5 Septembre

100 Km

- Troupes Françaises
- Britanniques
- Belges
- Allemandes
- Armeses Françaises
- Corps d'Armée
- Divisions d'Infanterie
- Divisions d'Infanterie Territoriale
- Divisions de Réserve
- Corps de Cavalerie
- Divisions de Cavalerie
- Grand Quartier Général
- Quartiers Commandes d'Armée

كلوك متوجه شد كه موقع باریك و باید عجله كند. لهذا فوراً سپاه ۲ امرداد با كمال شتاب خود را آماده نماید كه بتواند صبح روز ششم در سمت راست سپاه ۴ احتیاط قرار گیرد.

صبح روز ششم سپتامبر نبرد عمومی در سرتاسر جبهه شروع گردید. ارتش ۶ فرانسه، با وجود الحاق سپاه دوم آلمان بخط محاربه، حملات خود را ادامه داده و اراضی جدیدی بتصرف در آورد، و در پایان همان روز بجهت شاهپری-بتز (Chambry - Betz) رسید.

ارتش انگلیس در خط جنوب شرقی و شمال غربی داخل شد بطوریكه جناح راست آن در پزارش (Pézarches) و جناح چپش در لانی (Lagny) واقع گردید. در این موقع، ارتش مزبور با قوای سوار نظام ماروینس و عقبدار های سپاه ۲ و ۴ مصادف شد. مقارن عصر خط پین ویله سو مرن (Villers - sous-Morin) و فایموتیه (Farmoutiers) كار رودخانه گران مورن (Grand-Morin) را اشغال كرد، ولی جناح راستش در پزارش (Pézarches) عقب مانده بود.

ارتش ۵ كه از جهت سزان - ویله - سن ژرژ - كورشان (Sézanne - Villers - Saint-Georges - Courchamps) حرکت کرده بود، با جناح راست ارتش ۲ و دو سپاه جناح چپ ارتش یکم (یعنی سپاه ۳ و ۹) تصادف كرد. دو سپاه اخیر، كه نسبت بجهت ارتش بولو (Bulow) خیلی جلو رفته و بیک قسمت از جناح راست آنرا مستور میداشت، در وضعیت خطرناکی واقع شده بودند. ارتش ۲ آلمان تمام و كمال در سرتاسر جبهه از من میرای (Montmirail) تا نزدیکی فرشامینواز (Fère-Champenoise) داخل عملیات گردید.

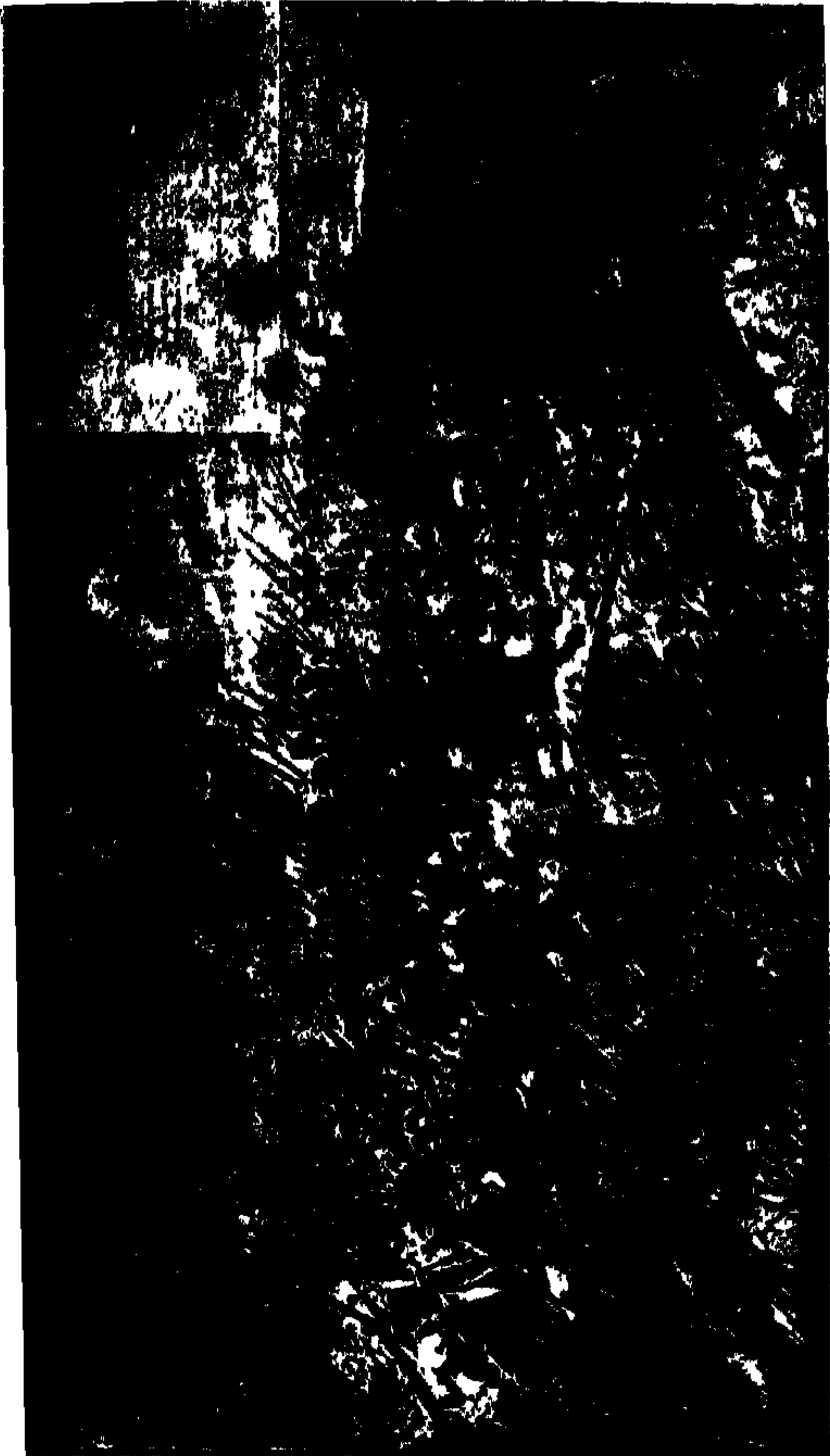
عصر روز ششم سپتامبر، كلوك كه با كمال زحمت با ارتش مونوری (Maunoury) در جدال بود، سپاه ۴ خود را بسمت مارن برگردانید و در ساعت ۲۲ و ۳۰ دقیقه سپاه مزبور امر داد كه شبانه راه پیمائی كند تا در سفیده صبح بجناح راست سپاه ۲ حمله نماید.

بدین طریق، صبح روز ۷، كلوك در مقابل ارتش مونوری سه سپاه بخط داشت

که در شمال بوسیله يك لشکر سوار تقویت شده بود .

چون فشار فرانسویها رو بشدت بود ، در ساعت ۱۱ و ربع ، کلوك بوسیله بیسیم از بولو تقاضا کرد دو سپاه سمت چپ را در اختیار او گذارد که سپاه ۳ را بطرف کروئی (Crouy) و سپاه ۹ را بجانب لافرنه مبلن (la Ferté- Milon) اعزام دارد . منظور کلوك از اجاب چنین حرکتی که در روز اجرا میشد ، آنها با عده هائیکه با جناح چپ ارتش پنجم فرانس درگیر بودند ، رهائی از مزاحمت ارتش مونوری بود . ولی نتیجه آبی اقدام مزبور این بود که پهلو راست ارتش دوم آلمان مکشوف گشته و فاصله بین ارتش مزبور و ارتش یکم زیادتر گردد . بهر جهت بولو (Bülow) با تقاضای کلوك موافقت کرده ، و فرماده سپاه یکم - و ارتش را مأمور ساخت برای تصرف عوارض بتی مورن (Petit-Morin) با ستونهای نیروی انگلیس مواجه شود ، و او خود نیز جناح راست خویش را تدریجاً بمقب کشانید تا آنرا از خطر محاصره برهاند و همچنین باقوای چپ خود که بوسیله يك سپاه از ارتش ۳ پشتیبانی میشد ، بر علیه جناح راست ارتش پنجم و برضد ارتش ۹ فرانسه جدوجهد زیاد و تلاش سخت بعمل آورد .

بدین طریق ، در پایان این مرحله اول ، وضعیت منحصمین بقرار شرح ذیل بود :
ارتش مونوری در این موقع نماء ارتش کلوك را در دست داشت . کلوك با مانور جسورانه جد و جهدی بعمل آورد تا دوباره به احاطه دشمن مائل گردد ، لهذا جناح چپ ارتش ۶ فرانس را سمت بتز (Betz) عقب نشاند
ولی این پیشرفت برای کلوك گران تمام شد ؛ زیرا نتیجه مانور احاطه ای کلوك این شد که ارتباط با ارتش بولو را کاملاً از دست دهد . ارتش انگلیس ، در شکافی که بین ارتش یکم و دوم آلمان ایجاد شده بود ، تاپتی مورن (Petit-Morin) پیش رفته و در ۸ سپتامبر بین لافرنه سوزوار (la Ferté-sous-Jouarre) و سابلونیر (Sablonnières) استقرار یافت ، و جناح چپ ارتش فرانسه دسپری (Franchet d' Espercy) جناح راست ارتش دوم آلمان را تا خط مونیری - مارو آن بری (Montmirail-Marchais-en-Brie) عقب نشاند .

ج: مرادسویها در مارون

لبنان، ص ۱۲۰، ۱۲۱

جناح راست ارتش پنجم فرانسه ، که با ارتش فوش (Foch) ارتباط داشت ، در مقابل جناح چپ بولو درگیر محاربات خیلی شدیدی بود .

ب) ارتشهای مرکزی - هنگامی که این وقایع مهم در جناح چپ نیروی فرانسه جریان داشت ، نبرد خونینی بین ارتشهای مرکزی درگیر میشد .

ارتش ۹ فرانسه در عقب نشینی خود متوقف میشد ، در حالیکه جناح چپش در سوازی (Soisy) با جناح راست ارتش ۵ ارتباط داشت و جناح راستش در نرمه (Normée) واقع شده بود .

ارتش ۴ در خط : لومکس - کوردماثر - اکرین - بلم - مرئوپ - لومنتوا - (Le Meix-Courdemanges-Ecriennes-Blesme-Maurupt-le Montois) جبهه خود را تشکیل داد .

بین این دو ارتش فرانسه ، شکافی فاصله سی کیلو متر وجود داشت که در آن موقع فقط بوسیله لشکر ۹ سوار محافظت میشد . بعلاوه جناح چپ ارتش ۴ ضعیف شده بود ؛ زیرا قریب بکلیه پیاده نظام سپاه ۱۲ بعلت فرسودگی بوسیله خط آهن حمل شده و هنوز هم سپاه مزبور ملحق نشده بود .

شکاف دیگری بهمان عرض بین ارتش ۴ و ۳ وجود داشت . مسدود کردن این شکاف منوط بر سیدن پاهی بود که در مرحله دوم نبرد از لرن اعزام گردیده بود . صبح روز ۶ سپتامبر ، ارتش ۹ فرانسه با جناح چپ ارتش بولو ، که مشغول تغییر جبهه بسمت پاریس بود ، مصادف گردید . ارتش ۴ فرانسه با ارتش ۳ آلمان درگیر شد . ارتش ۳ آلمان بطرف جنوب پیشروی میکرد ، و در جبهه فرانسه خط راه پیمائی آن با شکاف بین ارتش فوش و ارتش دولانگل که در فوق ذکر شد تطبیق میکرد . ولی ارتش ۳ آلمان نتوانست از شکاف مزبور استفاده کند ؛ چه خود آن ارتش در جناح راست نزدیک فر شامپنواژ (Fère-Champenoise) ، و در جناح چپ نزدیک ویتری لوفرانسوا (Vitry - le - François) با مبارزه خونینی مواجه شده بود . ژنرال من هائوزن فرمانده ارتش ۳ آلمان سپاه ۱۲ احتیاط را از جناح راست خود بکمک بولو سوق داد (یعنی در مقابل جناح راست فوش) که

فرشادپنواز را از دست داده و تا سِموان (Semoine) عقب نشسته بود (و دو سپاه جناح چپ (یعنی سپاه ۱۲ و ۱۹) خود را نیز بر علیه جناح چپ ارتش ۴ فرانسه اعزام نمود ، درحالیکه ارتش اخیرالذکر ، که تازه خود آرائی کرده بود ، با حفظ اراضی خود مقاومت میکرد .

ج) ارتش سمت چپ - هنگامیکه آتش نبرد مشتعل میشد ، ارتش ۳ فرانسه دچار وضعیت سختی بود . ارتش مزبور مأموریت داشت بستونهای دشمن که در مغرب آرگن (Argonne) عبور میکردند حمله کند. ولی قبل از اجرای این حمله ، میبایستی از تهدید ظاهری بستونهای دشمن که بین موز و آرگن مشغول عملیات بودند پدافند گردید . فرمانده ارتش ۳ در انر کمک گروه لشکرهای احتیاط (ژنرال پُل دوران) (Pul Durand) و پشتیبانی قوای ساخاوی وردن موفق شد تهدید مزبور را بر طرف ساخته و در این حال در مقابل حملات جبهه‌های سپاه‌های ارتش و آلمان مقاومت کند . از ۶ تا ۸ سپتامبر ، در جبهه ارتش جناح راست نیروی فرانسه حرکت محسوسی مشهود نشد ، جبهه مزبور در امتداد نقاط ذیل استقرار داشت : واسن کور - وبلت - دوآن - لویی - دونو - وبل سور کوناس (Vassincourt - Vilotte - l'evant) (Louppy - Deuxnouds - Ville - Sur - Coutance) ، و بعد آلمان موفق نشد جبهه مزبور را مرهم زده و یا آنرا عقب براند .

باز ، تهدید جدیدی وسعت فرانسویها را دچار وخامت میکرد :

قسمتی از نیروی دشمن که از موز علیا عبور کرده بود استحکامات تروایون (Troyon) و ژبکور (Génicourt) را مورد بمباران قرار داده و کوشش میکرد در سن مپیل (St. Mihiel) از موز عبور کند . این حمله عقب ارتش ۳ را تهدید میکرد . اگر از این حمله موفقیت حاصل میشد ، ژنرال سارای (Sarrail) مجبور میکردید جناح راست خود را بعرف جنوب عقب بنشانند و از نیروی ارتش ۳ در انجام مأموریت خود فایز گشته و تماس بین جناح راست فرانسویها با وردن قطع میشد . فرمانده ارتش ۳ فرانسه مرعوب نشده ، و پلهای روی موز را خراب کرده و حفاظت این مانع را بلسکر ۷ سوار واگذار کرد . از طرفی نیز ، دشمن هم در آن قسمت پافشاری نکرد .

مرحله دوم (۸-۹ سپتامبر)

ژنرال گالینی
حاکم نظامی پاریس

الف) ارتشهای سمت چپ -
چنانکه قبلاً اشاره کردیم،
حالیه ژنرال فن کلوک تمام
ارتش خود را در شمال مارن
قرار داده و کوشش میکند
جناح چپ ارتش ۶ فرانس را
بعقب براند. ولی در اثر رسیدن
قوای امدادی از طرف حاکم
پاریس (۱) و از جانب فرمانده
کل قوا، ژنرال موپوری
موفق شد موضع های خود را
نگاهدارد، لیکن تحت فشار
خشم جناح چپ او موقعت
خود را از دست داده و رو
بجبهه شورویل-سیلی اولنگ

(Chevreuille - Silly-Le-Long) عقب نشست .

اما در نتیجه ماور فرمانده ارتش یکم آلمان، که تمام قوای موجوده در جنوب
مارن را بمغرب اورک (Ourcq) منتقل میکرد، پیشروی ارتش انگلیس تسهیل
گردید، بقسمیکه در عصر ۹ سپتامبر، ارتش انگلیس بین لافرته - سو - ژوار
(la Ferté-sous-Jouarre) و شاتونیری (Château - Thierry) از مارن
عبور کرد .

جناح راست ارتش ۵ فرانس، همواره به ارتش ۹ (که در جنوب فرسامپنواز

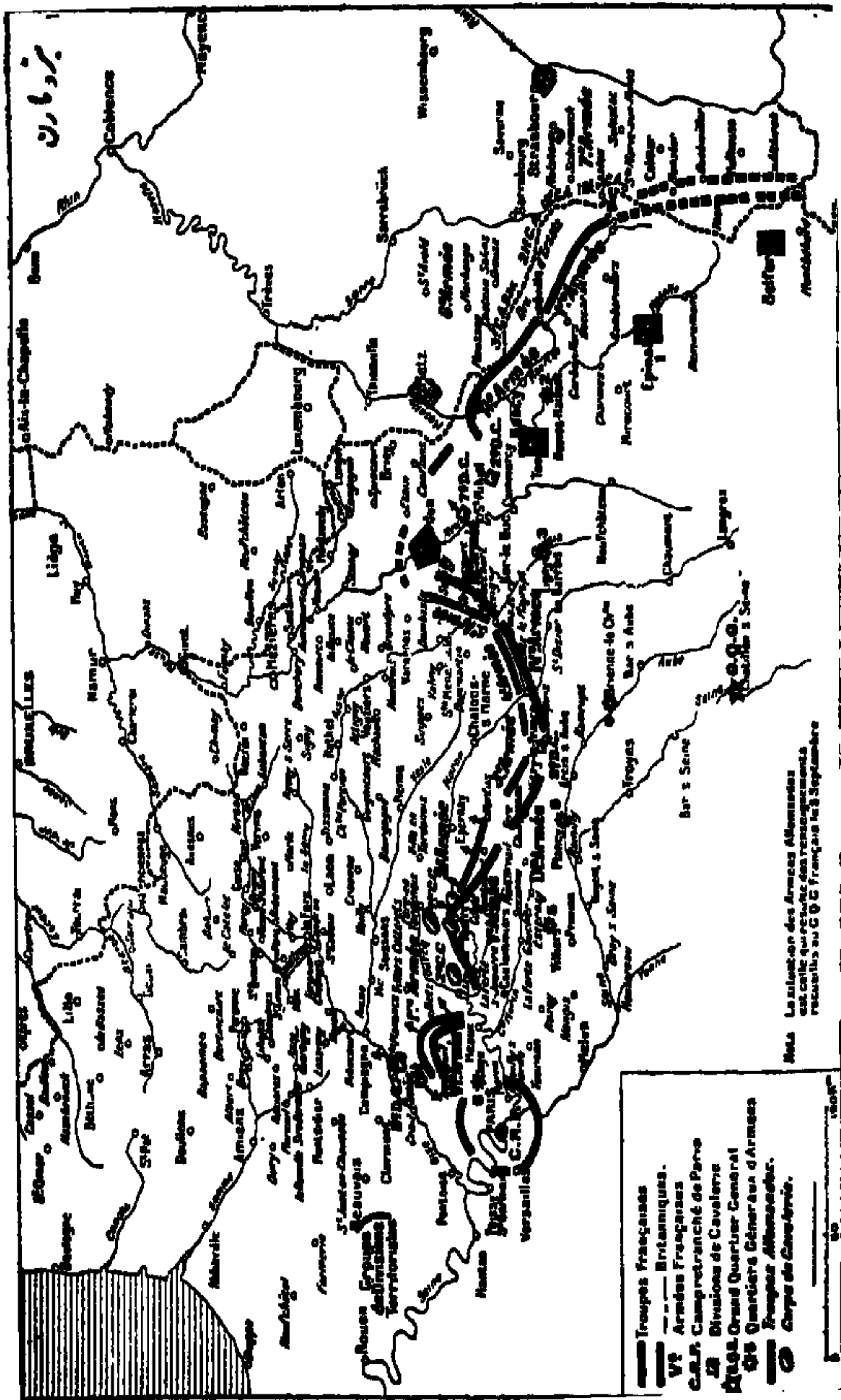
(۱) بوسیله انومویلمای وناکسیه

بزحمت مبارزه میکرد (چسبیده و جناح چپش نیز ارتباط خود را با ارتش انگلیس محفوظ داشته و پیشروی مینمود .

عصر ۹ سپتامبر ، فرانسویها در شاتونیری از مارن عبور کردند .

ژنرال 'فن بولو' لحظه ای امیدوار شده بود که ارتش یکم به حلاصی خود موفق شده و با ارتش دوم اتصال پیدا خواهد کرد . از اینرو ، عصر ۸ سپتامبر جناح چپ خود که از طرف عناصر ارتش ۳ نیز پشتیبانی میشد امر داد حملات خود را ادامه بدهد . ولی در اینموقع مشارالیه آگاه شد که ارتش یکم هنوز در مغرب اوردک با قوای مهم دشمن در حال زد و خورد است و در نتیجه اکتشافات اطلاع حاصل کرد که ستونهای قوای انگلیس و فرانسه پیشروی کرده تدریجاً به جناح راست او تجاوز نموده و قطع ارتباط او را با ارتش کلوک (که بیم آن میرفت خود او هم از جناح چپ محاصره شود) بکباره تهدید مینمایند . با این کیفیات ، فرمانده ارتش ۲ که از مداخله مرکز فرماندهی کل آلمان برای اعاده و ترمیم وضعیت بکلی ناامید بود ، تصمیم بعقب نشینی گرفت بمنظور اینکه در شمال مارن ارتش یکم را قادر سازد که به جناح راست او در سمت فیم (Fismes) ملحق شود . گرچه این تصمیم صبح ۹ سپتامبر اتخاذ شده بود ، ولی ژنرال 'فن بولو' تمام روز را از مرکز و جناح چپ خویش به حملات خود ادامه داد ، تا بعد در تاریکی شب ، و تحت حفاظت عقبدار های قوی ، حرکت عقب نشینی عمومی را شروع نمود .

ب) ارتشهای مرکز - در تحت تأثیر این تلاش مایوسانه ارتش دوم آلمان ، ارتش ۹ فرانسه باز در جناح راست خود مقداری از اراضی را از دست داد . ولی بواسطه پشتیبانی سپاه ۱۰ (سپاه جناح راست فرانسه دسپری) ژنرال 'فش' (که دیگر قوای احتیاطی نداشت) موفق شد لشکر ۴۲ را در جناح چپ خود ترمیم نموده و در عقب مرکز خویش قرار دهد . عصر ۹ سپتامبر ، امر داد تعرض در تمام خط مجری گردد ، ولی جناح راست او فرسوده شده و قادر به پیشروی نبود و لشکر ۴۲ فقط شبانه مقابل هدف خود قرار گرفت . در هر صورت دشمن موفق نشد در مقابل ارتش ۹ فرانسه هیچگونه نتیجه قطعی بدست آورد .

بريدان

- Troupes Françaises
- Britanniques.
- VI Armées Françaises
- C.A.F. Camp retranché de Paris
- II Divisions de Cavalerie
- MAQ. Grand Quartier Général
- Q.G. Quartiers Généraux d'Armées
- Troupes Allemandes.
- Corps de Cavalerie.

Notes: La situation des Armées Allemandes est celle qui résulte des renseignements recueillis au G. G. Français le 8 Septembre

آلمانها موفق نشدند ارتش ۶ فرانسه را هم برها کردن اراضی وادار سازند .
نقطه حساس این ارتش جناح چپ آن بود . ژنرال دولانگل از قوای سمت
راست خود عناصر عمده‌ای برداشت نموده و برای پیشرفت امور بجناح چپ
انتقال داد . سپاه ۲۱ ، که از ارتش بکم برداشت شده بود ، در ورود بخط نبرد سبب شد
که فرانسویها پیشروی نموده وبه سومپوئی (Sompuis) برسند .

ج (ارتش سمت راست - در شب ۱۰ سپتامبر ، ارتش ۳ فرانسه در جبهه سپاه ۶
مورد حمله شدیدی قرار گرفت ، در این حمله منتهای تلاش دشمن را در این
قسمت از جبهه میرساند .

سپاه ۱۵ که از ارتش ۲ برداشت شده بود بین ارتش ۳ و ۴ در شمال جنگل تر و افنتن
(Trois-Fontaines) شروع بعملیات کرد .

خلاصه ، در روز چهارم نبرد ، آلمانها موفق شدند مرکز جبهه فرانسه را (ارتش ۹)
بعقب برانند ، ولی ، از این کوشش و تلاش نهائی ، نه نسبت بارتش ۴ نه در قبال ارتش ۳
هیچگونه توفی عاید آنها نگشت . در جناح چپ فرانسه ، ارتش ۶ را عقب نشاندید ،
ولی ایستادگی این ارتش باعث شد که ارتش انگلیس و ارتش ۵ فرانسه بین
ارتش کلوک و بوئو رخنه نمایند ، و این پیشرفت فاتحانه‌ای که مرکز فرمادهی
کل آلمان قاعد بجلو گیری از آن نبود ارتش دوم آلمان را بعقب نشینی وادار ساخت
و همین خود بعقب نشینی آلمانها منجر گردید .

مرحله سوم (۱۰ - ۱۱ سپتامبر)

الف (ارتش سمت چپ - قبلاً دیدیم که صبح روز ۹ سپتامبر ژنرال فن بوئو
تصمیم گرفته بود بشمال مارن عقب نشینی کند . این تصمیم با موافقت سرهنگ ۲
هنچ (Hentsch) افسر ستاد کل اتخاذ گردیده بود این افسر ، بعد از اینکه
از بوئو جدا شد ، بعد از ظهر آنروز بملاقات فن کلوک رفت و او را از وضعیت ارتش
دوم آگاه نموده و بعقب نشینی قطعی ارتش مزبور واقف ساخت . از طرفی هم ،
کلوک میدانست که نزدیک است جناح چپش از طرف انگلیسها محاصره شود و نسبت
بارتش ۶ فرانسه هم هنوز هیچگونه توفی قطعی تحصیل نکرده بود .

در مقابل چنین وضعیت
 و خیمی ، آیا فرمانده
 ارتش یکم آلمان خود
 شهسازان واقع نظر نمایند
 مرکز کل فرماندهی
 تصمیم گرفته بود که او
 نیز بعقب نشینی مبادرت
 کند ؟ یا اینکه
 امر عقب نشینی را از
 سرهنگ ۲ هنج در یافت
 نموده بود ؟ (هنج ،
 برای صدور چنین امری
 اختیارات مکنی داشت)

فلد مارشال فرنچ

فرمانده کل ارتش انگلیس

سپتامبر ، ارتش یکم آلمان با کمال فرسودگی و بینظمی غیر قابل وصفی بطرف
 سواسن (Soissons) عقب نشینی میکرد .

عصر ۹ سپتامبر ، موقعیکه کلوک تصمیم عاقلانه عقب نشینی را اختیار میکرد ،
 ژنرال مولوری بارش ۶ امر میداد که صبح روز دهم ارتش آلمان را در تمام خط
 مورد حمله قرار دهد . عده های فراسوی ، در موقع پیشروی خود فقط با عقبدارهای
 دشمن که با کمال ضعف زد و خورد میکردند مصادف گشتند و در آنروز فراسویها
 ۱۵ کیلومتر پیشروی کردند . روز ۱۱ ، ارتش ۶ بشمال جنگل ویله - ککو تره
 (Villers-Cotterets) رسید .

ارتش انگلیس در جناح راست خود قوای سوار نظام مارویس را عقب میراند ،
 روز دهم ، متفقین از نوبلی - سن فرن (Neuilly-S'-Front) تا فرته میلن -
 (Ferté-Milon) ساحل رود اور کتر سیدم و روز دهم از رودخانه مزبور عبور کردند .

نبرد مارن - مبارزه درمرکز - گارد پروسی در زیر دیوارهای قصر موندمان (Mondement)
با فرانسویها مشغول جنگ است.
(مطابق صفحه ۱۱۶)

ارتش و فرانسه نیز ارتباط با ارتش انگلیس را محفوظ داشته و در همین حال پیشروی خود را بجلو ادامه میداد ، عصر دهم ، يك سرپل عریضی در شمال مارن ایجاد کرده ، و روز یازدهم تمام ارتش زبورین شری (Chéry) و ویل-آن-تاردنوا (Ville-en-Tardenois) بجنوب رود ول (Vesle) رسیده بود .

ب) ارتشهای مرکز - صبح دهم ، ارتش و فرانسه حمله ای را که شب قبل طرح کرده بود شروع نمود . این دفعه حمله منتج نتیجه شد ؛ زیرا چنانکه دیدیم دشمن در شب قبل از مقاومت دست کشیده و تحت پوشش عقبدار های خود بسمت رنس (Reims) عقب نشینی کرده بود . عصر روز دهم ، ژرال فوش مقر فرماندهی خود را در غر شاپینوازه ، که تا صبح همان روز در دست گارد پروس بود ، اسنقرار داد . روز یازدهم ، ارتش و بین ساری (Sarry) و تور (Tours) برودخانه مارن رسید . در جناح راست ارتش و ، جناح چپ ارتش و آهسته پیشروی خود را ادامه داده و در امتداد ماقی حبه خود مانند روز های قبل حالت دفاعی داشت . ولی صبح یازدهم محقق شد که ارتش و آلمان در تمام خط عقب نشینی کرده است لذا ارتش و فرانسه آرا قدم بقدم تعقیب نمود .

ج) ارتش سمت راست - سپاه و فرانسه سریمز (Sarmaize) را اشغال کرده ارتباط بین ارتشهای ۳ و ۴ را تأمین نمود . روز یازدهم ، در تمام حبه ارتش ۳ آرامش حکم فرما بود ، جناح چپ ارتش مزبور هم با حفظ ارتباط با جناح ۱ ارتش و بسمت شمال رود ارن (Orn in) شروع پیشرفت نمود .

در تمام طول مدت برد ، عمل فرماندهی کل آلمان ، چه بسبب ارتشهای سمت چپ و مرکز ، که حبه پیشروی مستقیم رو بجاو تقریباً هیچ مایه نداشتند ، و چه بسبب بارشهای سمت راست بر که از آغاز برد دچار وضعیت بهم و پیچیده ای شده و خلاصی از آن جز با هدایت مجدد و معقولی ممکن میباشد . تقریباً بی نتیجه ماند . چنانکه سابقاً ذکر کردیم ، متعاقب حرکت سرهنگ ۲ هنج ، افسر ستاد کل ،

از پستی به پست دیگر فرماندهی ، عمل فرماندهی کل بتناوب مجری گردید .
صبح دهم سپتامبر ، مرکز فرماندهی کل آلمان گزارشهای ارتش یکم و دوم را
مبنی بر عقب نشینی آنها دریافت داشت ، و چون وسیله ای نداشت که از عقب نشینی
مزبور جلوگیری کند ، ناچار با صدور احکام ، عقب نشینی را تأیید نمود .
نخست ، ارتش یکم را مجدداً تحت فرماندهی ژنرال بولو قرار داد ، و همین
اقدام خود بمنزله اعتراف باین خبط و خطا بود که ارتشهای جناح متحرک را فرماندهی
واحدی محول نموده بود .

پس ، حکم عمومی ذیلرا صادر کرد :

• ارتش دوم : عقب رود ول (Vesle) پس نشسته بطوریکه جناح چپش
• در توئیری (Thuisy) واقع شود . ارتش یکم از ارتش دوم دستور گرفته و ارتش
• سوم ، با حفظ ارتباط با ارتش ۲ ، خط مورملن - لویتی - فرانشوئل
• (Mourmelon-le-Petit-Francheville) را حفظ نماید (در شمال شرق شالن
• سورمان) .

• ارتش ۴ : با حفظ ارتباط با ارتش ۳ در شمال ترعه بین مارن و رن تا حوالی
• روینی (Revigny) قرار گیرد .

• ارتش ۵ : در موضعی متصرفه باقی بماند . سپاه ۵ و قوای احتیاط کلیمس
• برای حمله با استحکامات ترویون ، پارش - کان دورمن (Troyon - Paroche)
(Camp des Romains) مأمور میگردد .

• موضعی را که ارتشها اشغال میکنند بایستی مستحکم کرده و از آنها دفاع شود .
• قسمتهای اول ارتش ۷ (سپاه ۱۵ و سپاه ۷ احتیاط) مقارن ظهر ۱۲ سپتامبر
• بناحیه سن کانتن - سیسی (St-Quentin-Sissy) خواهند رسید .

ولی روز ۱۱ سپتامبر ، بموضوع نهد بقوای متفقین برای قوذ بین ارتش یکم
و دوم مشکلات دیگری نیز علاوه شد : چه هوا پیمائی حرکتستونهای رادیدبانی کرد
که سمت شرق پیشروی میکردند ، برای آنکه پهلو راست ارتش ۳ تجاوز نمایند

در واقع این نقشه ژنرال 'فنی بود که میخواست به پهلوی راست ارتش ۳ آلمان تجاوز کند ، و بوسیله این مانور پیشروی ارتش دولانگل را تسهیل نماید .

لذا ، روز ۱۱ سپتامبر ، در ساعت ۱۰ ، مرکز فرماندهی کل آلمان حکم جدیدی دایر بر تغییر حکم سابق ، به ارتشها صادر میکرد ، بدین مضمون :

« از قرار معلوم ، دشمن در صدد است فشار عمده خود را بجناب راست و مرکز
« ارتش ۳ وارد سازد ، تا بدینوسیله رخنه‌ای در جبهه ما ایجاد کند ، « نظر بطول
« جبهه ارتش مزبور ، احتمال دارد مانور دشمن توفیق یابد . اگر مرکز نیروی
« آلمان با انکام حکم بجناب چپ ارتش دوم در نوئیزی (Thuisy) عقب نشینی کرده
« و از آنجا کنار رود سوئیپ (Suippe) - سنت منهول - (S^e Menchould)
« و سمت شرق متد گردد ، ممکن است از این مانور دشمن ممانعت نمود .

« بعدها ، تعرض جدیدی که از جناب راست شروع گردد احتمال کلی و اوقیت را
در بر خواهد داشت . »

بعد از ظهر همان روز ، ژنرال 'ملتکه به رنس آمده بمقر فرماندهی ارتش ۲
وارد شد ، و در آنجا حکمی که فرانسویهارا بمقاصد فرماندهی آلمان واقف میکرد
صادر نمود ، بدین مضمون :

« طبق اطلاعات موثقی میتوان پیش بینی کرد که دشمن در صدد است با قوای
عظیمی بجناب چپ ارتش دوم و سوم حمله کند .

« بنا بر این ، اعلیحضرت امر میفرمایند که :

« ارتشها باید حتماً در خطوط ذیل استقرار یابند :

ارتش ۳ : در خط نوئیزی (Thuisy) - سوئیپ (Suippes)

ارتش ۴ : در خط سوئیپ - سنت منهول .

ارتش ۵ : سنت منهول و بطرف مشرق .

ارتشها پس از استقرار در خطوط فوق بایستی بآرایش و حفظ آن پردازند ،
از این سه حکم متوالی اینطور نتیجه گرفته میشود که :

اولاً - فرماندهی آلمان بشکست کامل خویش واقف بوده پس از چندی تأمل و تردید ، عاقبت تمام ارتشهای خود را عقب نشاند و برای آنها خط مستحکم را تعیین میکرد تا در آنجا توقف کرده باستحکام ، آرایش و دفاع آن پردازند .
ثانیاً - از این بعد ، فرماندهی مزبور مانور جدیدی در نظر گرفته و قصد دارد با انتقال ارتش ۷ از جناح چپ بجناح راست در ناحیه سن کانتن ، همان مانوری را که ژنرال ژفر با کمال موفقیت اجرا کرده بود بفتح خود تجدید نماید .
از طرف دیگر ، فرماندهی کل نیروی فرانسه هم در ۱۱ سپتامبر تلگرافها را با کمال سادگی بدولت مخابره میکرد : «... نبرد مارن فتح غیر قابل انکاری خانمہ یافت »

در حقیقت این فتح برای فرانسویها غیر قابل انکار بود . نتایج آبی فتح مزبور نیز همین حقیقت را بدیهی میداشت . این فتح جریان وقایع را تغییر داده بود ؛ زیرا از آن بعد نسبت به آئیه و پایان جنگ نیز کاملاً تأثیر بخشید .

عملیات ارتشهای ۱ و ۲ فرانسه

نبرد گران گورنه (Grand-Couronné)

برای اینکه شرح نبرد مارن قطع اشود ما از ذکر عملیات ارتش ۳ و ۱ فرانسه پس از فتح شام خودداری کردیم .

دو ارتش فوق در لبرد بین مو (Meaux) و وردن بطور غیر مستقیم کارهای مهمی را انجام دادند .

نخست ، دیدیم که در اثر موفقیت این دو ارتش در ۲۵ اوت فرماندهی کل فرانسه توانست قوای مهمی از آنها برداشت کرده بمصرف تقویت ارتشهای جناح چپ خود برساند . ولی خدشات آنها بهمین اندازه محدود نشد .

بخاطر داریم که ژنرال ملتکه در دستور ۴ و ۵ سپتامبر به ارتشهای ۶ و ۷ امر داده بود هر چه زودتر معبر مزل (Moselle) را تصرف نمایند .

روز ۶ سپتامبر ، ارتش ۶ آلمان حرکت خود را بطرف جلو شروع نمود . ارتش مزبور از طرفی کوشش داشت نانسی (Nancy) را تصرف نماید